

imod en krigserklæring: De der stemmer i dag, er de samme som i morgen skal udkæmpe krigen hvis den vedtages. Sådanne situationer kalder på omtanke, forudgående diskussion med venner og naboer, og overvejelse af konsekvenser både på kort og langt sigt.

Dette er den fineste politiske opdragelse og træning, sådan som også John Stuart Mill havde bemærket det, da han skrev: "Den praktiske erfaring fra domstolene og folkeforsamlingen hævede den gennemsnitlige athenske borgers intellektuelle niveau langt op over hvad vi ellers har set eksempler på i noget andet samfund, antikt eller moderne."

Vi står stadig over for udfordringen at nå athenernes intellektuelle niveau i denne henseende. For eksempel udkommer der dette efterår en bog af Ritt Bjerregaard, en departementschef og en direktør, hvis påstand er, at hos os får ikke engang de 179 folketingsmedlemmer virkelig indflydelse eller praktisk erfaring i at træffe politiske beslutninger!

Bogen *Demokratiet i Athen* har først og fremmest sin styrke i skildringen af det athenske samfund og dets styreform. De længere perspektiver op til den moderne diskussion af demokratiet er ikke bogens emne. Men kendskabet til Athen er en inspiration til denne debat, og dette kendskab formidler bogen godt. Den vil forhåbentlig give nogle lyst til at følge de videre perspektiver, og hertil kan M.I. Finley, *Democracy Ancient and Modern* (1973) anbefales.

Søren Hindsholm
Aalborghus Gymnasium

L. J. Sharpe (ed.), *The Rise of Meso Government in Europe*, London: SAGE Publications, 1993, 327 s.

Meso-niveauet er, som navnet antyder, imellem andre niveauer, og bogen behandler væksten i dette intermediære niveau mellem kommunen og centeret (centralstaten). Det kan være regionens folkevalgte organer (Italien, Frankrig, Spanien, Belgien, Holland) eller et styrket folkevalgt amtsniveau (Norge, UK). Men hvis historien var så enkel som dette, var bogen ikke nødvendig, så læseren føres gennem de ovennævnte landes "regionale historie" for at blive i stand til at mærke verden. Og den er kompleks, alt for kompleks til at blive gengivet meningsfyldt i en kort anmeldelse.

Tyskland indgår ikke i bogen - virkeligheden overhalede analytikerens principper ved genforeningen, forklarer redaktøren i sit korte forord, der blot lægger bogens 7-årige historie fra idé til tryk. Polen derimod er med - men burde efter anmelderens mening være blevet udelukket med samme begrundelse som Tyskland.

For danske (og de fleste nordiske) læsere er meso-niveauet i sig selv ikke specielt interessant: Danmark er lille og homogent, og den administrative inddeling og opgavefordeling er i internationalt sammenligning ganske rationel.

imod en krigserklæring: De der stemmer i dag, er de samme som i morgen skal udkæmpe krigen hvis den vedtages. Sådanne situationer kalder på omtanke, forudgående diskussion med venner og naboer, og overvejelse af konsekvenser både på kort og langt sigt.

Dette er den fineste politiske opdragelse og træning, sådan som også John Stuart Mill havde bemærket det, da han skrev: "Den praktiske erfaring fra domstolene og folkeforsamlingen hævede den gennemsnitlige athenske borgers intellektuelle niveau langt op over hvad vi ellers har set eksempler på i noget andet samfund, antikt eller moderne."

Vi står stadig over for udfordringen at nå athenernes intellektuelle niveau i denne henseende. For eksempel udkommer der dette efterår en bog af Ritt Bjerregaard, en departementschef og en direktør, hvis påstand er, at hos os får ikke engang de 179 folketingsmedlemmer virkelig indflydelse eller praktisk erfaring i at træffe politiske beslutninger!

Bogen *Demokratiet i Athen* har først og fremmest sin styrke i skildringen af det athenske samfund og dets styreform. De længere perspektiver op til den moderne diskussion af demokratiet er ikke bogens emne. Men kendskabet til Athen er en inspiration til denne debat, og dette kendskab formidler bogen godt. Den vil forhåbentlig give nogle lyst til at følge de videre perspektiver, og hertil kan M.I. Finley, *Democracy Ancient and Modern* (1973) anbefales.

Søren Hindsholm
Aalborghus Gymnasium

L. J. Sharpe (ed.), *The Rise of Meso Government in Europe*, London: SAGE Publications, 1993, 327 s.

Meso-niveauet er, som navnet antyder, imellem andre niveauer, og bogen behandler væksten i dette intermediære niveau mellem kommunen og centeret (centralstaten). Det kan være regionens folkevalgte organer (Italien, Frankrig, Spanien, Belgien, Holland) eller et styrket folkevalgt amtsniveau (Norge, UK). Men hvis historien var så enkel som dette, var bogen ikke nødvendig, så læseren føres gennem de ovennævnte landes "regionale historie" for at blive i stand til at mærke verden. Og den er kompleks, alt for kompleks til at blive gengivet meningsfyldt i en kort anmeldelse.

Tyskland indgår ikke i bogen - virkeligheden overhalede analytikerens principper ved genforeningen, forklarer redaktøren i sit korte forord, der blot lægger bogens 7-årige historie fra idé til tryk. Polen derimod er med - men burde efter anmelderens mening være blevet udelukket med samme begrundelse som Tyskland.

For danske (og de fleste nordiske) læsere er meso-niveauet i sig selv ikke specielt interessant: Danmark er lille og homogent, og den administrative inddeling og opgavefordeling er i internationalt sammenligning ganske rationel.

Men syd for grænsen er forholdene anderledes. For det første er meso-niveauet nemlig i en række lande udtryk for politiske spændinger relateret til geografiske, religiøse, sproglige og etniske forhold. For det andet er den administrative opgavefordeling ofte betydelig mere centraliseret, og ofte opsplittet, i skolevæsenet for eksempel ved at staten står for undervisningens indhold, medens kommunen tager sig af skolebygningerne. Endelig er der størrelsen af territoriet i sig selv, som kan tale for praktiske orienterede underopdelinger.

Hvis man ser sagen i et EF-perspektiv, er der yderligere et moment, der må tiltrække politologernes opmærksomhed. Hvis nationalstatsniveauet over tid bliver svækket til fordel for dels EF-niveauet, dels et sub-nationalt niveau, kan meso-niveauet efter nogles mening tænkes at blive relevant i "regionernes Europa". Denne bog giver udmærket information om de forskelligheder, der er på meso-niveauet i Europa. L. J. Sharpe giver i øvrigt i sin introduktion adskillige grunde til, at man må betvivle sandsynligheden af regionernes Europa inden for det nuværende EF - hvis der sker et opbrud, kan der snarere efter hans mening blive tale om nye stater (Skotland, Korsika, Baskerlandet, Catalonien).

Et helt andet EF-perspektiv er det praktiske fordelingsproblem, EF har med fordelingen af regionale udviklingsmidler via strukturfondene. Dette behandles i et kapitel af Michael Keating, som gør det klart, at de vidt forskellige administrative forhold i medlemslandene fører til forskellige former for "praktisk EF" i landene. Det gælder dels demokratisk access til Bruxelles for "mesoerne" (nogle lande ser helst ingen kommunikation overhovedet), dels den praktiske behandling af midler fra fondene (visse lande ser dem som en velkommen indtægt for statskassen, andre lader dem komme lokalområderne fuldt til gode). Og hen over det hele behandler EF landene i statistiske tildelingsenheder (NUTS (sic)), der kun delvis svarer til landenes egne opdelinger.

Begrundelsen for en bog om meso-niveauet ligger nok så meget i at "det har vi ikke set på før" som i en mere teoretisk (i betydningen stringent) opfattelse af fænomenet. Men det kan ikke benægtes, at vi dermed får indsigt i politiske og administrative forhold, som i den komparative litteratur har været overset. Bogen er derfor et velkomment supplement til den komparative forskning i sub-nationale styreform. Men Tore Hansens kapitel om Norge bringer i relation til den hidtidige komparative litteratur ikke noget nyt frem - det er endnu en (absolut sober) diskussion af lokalstyret, fylkerne.

Danmark og Sverige diskuteres kort i et lille appendix af Tore Hansen, som dermed dækker hele Skandinavien. Men man må spørge, om betegnelsen meso er heldig for disse landes vedkommende. Hvis noget skal være "mellem", bør det være fordi kommunikationskanaler faktisk går igennem niveauet, som det i et vist omfang gjorde i det gamle landkommunale system, hvor amtsrådet havde tilsynsfunktioner i mange henseender over for sognekommunerne. Og i den danske kommunalreform lå det vel i kortene, at amtsrådene fremover skulle koordinere kommunerne blandt andet gennem en omfattende sektor- og fysisk planlægning. Det blev aldrig til ret meget. Empirisk er det rigtigere at sige, at vi har to funktionskommuner - amtsrådene og byrådene, hvor de første

tager sig af de stærkt specialiserede social-, sundheds- og undervisningsfunktioner, medens kommunerne tager sig af resten af borgernes daglige service. Norge og Sverige adskiller sig ikke meget fra Danmark i så henseende.

Med disse begrænsninger er der alt i alt med denne bog taget hul på mange interessante problemstillinger, men det står klart, at der ikke kan gives definitive svar inden for bogens rammer. Men alene den faktuelle fremlæggelse af "mesoerne" gør bogen et køb værd for forskere i komparativ politik.

Peter Bogason

Institut for Samfundsøkonomi og Planlægning
Roskilde Universitetscenter

Susanne Klausen, *Politisk kultur i Ungarn. Kontinuitet og forandring - kulturelle transformationer*, København: Frydenlund Grafisk/ Sociologi, 1993, 228 s., kr. 200,00.

Der findes adskillige monografier om Ungarn på dansk, men ingen kommer så tæt på i analysen af det ungarske samfund som Susanne Klausens. Bogen er en redigeret udgave af forfatterens magisterkonferens i kultursociologi. Dens styrke er den empiriske samfundsanalyse, som er ganske underholdende læsning. Baggrunden er forfatterens - ifølge hende selv spontant organiserede - feltarbejde (deltagerobservation) under hendes studieophold i Ungarn i 1985-87.

Bogen består af tre hovedafsnit, kaldet den teoretiske, den tematiske og den syntetiserende del. Den teoretiske del introducerer Østeuropaforskningen og søger at indkredse, hvad der ligger i analysens grundbegreb "politisk kultur". I sin metode tager Klausen det gamle feministslogan "det private er politisk" for pålydende. Analysens genstand er snarere "kultur" (dvs. hverdagskultur) end egentlig *politisk* kultur. Tilgangen sanktioneres dog af både Agnes Heller og Elemér Hánkiss. Klausen lægger op til, at den ungarske politiske kultur er et udslag af landets lave økonomiske udviklingsstade i forhold til det øvrige Europa (jf. Janos), en tese man gerne havde set forfulgt mere systematisk.

I den tematiske del slås der ned på to væsentlige grupper i det ungarske samfund: jøderne og kvinderne. Klausen giver en grundig og spændende fremstilling af de ungarske jøders stilling gennem tiden. Det er helt på sin plads, idet Klausen også har et lægt dansk publikum i tankerne, som med baggrund i de danske jøders assimilering næppe har forudsætninger for at forstå dybden i den østeuropæiske anti-semitisme ("Judapest" = Budapest!). Men det er i afsnittet om kvinderne, at forfatterens evner som deltager (- som kvinde kan hun identificere sig med sit genstandsfelt) og observatør (hun er dansk kultursociolog og ikke ungarer) for alvor kommer under udfoldelse. Det kommer der en nærgående og engageret analyse ud af. Man får for eksempel at vide om hetzen mod Anna Petrasovits, der som leder af det ungarske socialdemokrati formastede sig til at stille op ved valget i 1990.